

2000 szobor Budapest utcáin

A XIII. kerületbe mégsem jutott egy sem

— Az Est tudóstíjójától —

Érdekes és pontos munka jelent meg

Budapest szobrairól.

A könyvet *Medvey Lajos* mérnök írta, négy esztendő óta gyűjtötte a hatalmas anyagot, bevonta a szerkesztésbe az összes magyar művészeket, az élő adatokat levéltári és könyvtári kutatással egészítette ki. A könyvhöz *Csányi Károly* műgyemtemi tanár írt előszót és ellenőrizte a munka adatait *Cserhalmi Jenő*, a főváros szobrainak művészfelügyelője, nemkülönben a székesfőváros közművelődési ügyosztálya is.

A kötet első része *közigazgatási kerületek* szerint sorolja fel az összes szobrászati emlékeket, a második részben *művészek neve szerint* szerepelnek a szobrok, a harmadik részben pedig *a művek betűsoros rendjében*. A kötet anyagának átvizsgálásakor megtudhatjuk, hogy a főváros 14 kerületében csaknem

2000 szobor, dombormű és plasztikus emlék

van az utakon, utcákon, tereken és a középületekben. Kiegészítésképpen tartalmazza a kötet a *fontosabb középületek építészeti adatait* is. Ebben a vonatkozásban mingyárt megtudhatjuk, hogy a magyar parlament két és fél katasztrális holdnyi területet foglal el: csodaszép, gótikus épületével.

József nádor nyitja meg a sort

Kitűnik a kötetből, hogy közéleti nagyságaink közül *elsőnek József nádor* részesült 1869-ben abban a megtiszteltetésben, hogy szobrát a *József-téren* felállították. Ez volt az első olyan szobor Budapesten, közterületen, amely *élő személy után* készült. Azóta rohamosan fejlődött Budapest ebben a vonatkozásban is és nem egészen 70 esztendő alatt eljutott a mai állapothoz, amikor közterületen lévő, közel 2000 szobrászati alkotásról beszélhetünk.

Egy világváros szobrainál azonban nemcsak a *mennyiség* a számottevő, hanem a *művészi színvonal* is. A kötet félreérthetetlen utalásából megtudhatjuk, hogy a szerző Budapest legjobb szobrai közé sorolja a várbeli Szent István-szobrot (*Stróbl Alajos* alkotását), az Anonymus-szobrot (*Ligeti Miklós*), a Kálvin-téri szökőkutat (*Fessler Leó—Ybl Miklós*), a közvágóhídi *»Bivaly és biká«*-t (*Begas Reinhold*), gróf *Károlyi Sándor* városligeti szobrát és *Semmelweis Ignácét* (mindkettő: *Stróbl Alajos*), a várbeli *»Csikós«*-szobrot (*Vastagh György*), *Rákosi Jenő* szobrát (*Kisfaludy-Stróbl*), *Savoyai Jenő* herceget (*Róna József*), gróf *Andrássy Gyuláét* a parlament előtt (*Zala György*) és *II. Rákóczi Ferencét* (*Pásztor János*).

Amit sajnálkozva sokszor szót tesznek, hogy kevés a nemesmárványból készült szobor Budapesten — ez szintén kitűnik a kötetből. Megállapíthatjuk, hogy

karrarai márványból mindössze hét szobor készült Budapesten,

és pedig *Veres Pálné* (Erzsébet-tér), *Vörösmartyé* (Vörösmarty-tér), *Pázmányé* és *Werbőczyé* (Apponyi-tér), *Semmelweisé* (Erzsébet-tér) és *Erzsébet királynéé* (Margitsziget).

A karrarainál eggyel több a *ruskicai márványból* készült szobrok száma, amely rózsaszínes árnyalatával szintén a legdrágább és legnemesebb szoboranyagok közé tartozik. Ruskicai márványból készült a *Kossuth-szobor*, a *»Három puttó békával«* a *Döbrentei-téri szerb püspöki templomnál*, *Déryné szobra* a *Horváth-kertben*, *Stróbl Alajos faunja* a *Margitszigeten*, a *városligeti Liszt Ferenc fejportré*, *Andrássy Dénes mellszobra* a *Mücsarnok előtt*, a *Stefánia-úti »Ifjúság kútja«* és *Böck János geológus szobra* a *Stefánia-úti Földtani Intézet előtt*.

Bardiglio-márványból is készült két közterületi szobrunk és pedig *»Krisztus sírbatétele«*, amely a *Terézvárosi templom külső domborműve*, továbbá a *»Pálosok kútja«*, a *Papnövelde udvarán*. A budapesti, többi közterületi szobor anyagául *bronz*, *piszkeharasztli* és *sóskuti mészkő*, *homokkő*, vagy nagyon gyenge minőségű, *nem nemes márvány* szolgált.

Mátyás király vezet

Érdekes, hogy

legtöbb szobra nagy nemzeti királyunknak, *Mátyás királynak* van Budapesten,

emlékének megörökítésére 15 szobrot állított a magyar nemzet.

Utána *Erzsébet királynénak* II. *Ferenc Józsefnek* 9, *Deák Ferencnek* 8, *József nádornak* és *Liszt Ferencnek*, valamint *Széchenyi Istvánnak* 7—7, *Jókainak* 4 és *Kossuthnak* 2 szobra van. Az adatok között feltűnik, hogy *Kossuthnak* mindössze két szobra van a fővárosban, amihez harmadik emlékek járul a *Werbőczy-utcai laktanya falán nemrég leleplezett dombormű*, *Kossuth fogságának emlékére*. A *Kossuth-szobrok* csekély száma nyilván a *Habsburg-uralom* által teremtett légkörre jellemző.

Érdekes az is, hogy a kiváló magyar szobrászok közül ki alkotott legtöbb szobrot Budapesten, közterület számára? E tekintetben

vezet *Stróbl Alajos* 45 szoborral,

Zala György 31 szoborral és 16 domborművel, *Horvay János* 32 szoborral, *Damkó József* 29, *Ligeti Miklós* 23 közterületi szobrával.

Arra a kérdésre is választ kaphatunk, hogy *mibe* kerültek a budapesti szobrok. Legdrágább közterületi szobrunk kétségtelenül

a *Millenáris emlékmű*, amely egy-millió aranykorába került,

valamint *Andrássy Gyula* szobra, amelynek oravicai márványból készült talapzata, szobor nélkül, *210.000 aranykoronát emésztett fel*.

Ebben a vonatkozásban érdekes felemlíteni azt is, hogy a nemzet imádott királynéjának, *Erzsébet királynénak* szobrára a háború végéig *2 millió aranykorona* gyűlt egybe, de a szobor megalkotása késett, a viharos esztendőkből az összeg nagyrésze devalválódott s a hatalmas pénzüszegnek csak *megmentett maradék-részt* lehetett felhasználni, jóval a háború után, az *Eskü-téri Erzsébet királyné-szobor* felállítására.

Vannak

eltűnt szobrai

is Budapesten. Ilyen a *Hentzi-szobor*, amely az 1849-ben elesett osztrák császári tábornok emlékére készült,

nemzeti közgyűlölet tárgya volt olyannyira, hogy *Szeles Adorján* hírlapíró megkísérelte a szobor felrobbantását. Ezt a szobrot a közgyűlölet elől végül is a *lipótmézői hadapródiskolába* vitték s ott a forradalmi hónapok idején szétrombolták.

Ugyancsak eltűnt a *Ludovika kertjéből* a híres *Illés-kút* emlékműve, amiről az *Illés-utca* a nevét kapta. Ez a szobrászati remekmű, 200 évvel ezelőtt, a jó ivóvizéről híres *Illés-kutat* jelölte az *Orczy-kertben*. Ez a kút arról volt nevezetes, hogy *Mária Terézia számára budai tartózkodása idején erről a kútról hordták az ivóvizet*.

Sok érdekes és kedves kuriózum is kitűnik Budapest szoborkatalógusából. Így mingyárt megtudhatjuk, hogy

a XIII. kerületben egyetlen szobor sincs.

Vannak viszont olyan szobrok, amikről plakettek is készültek és kerültek forgalomba, így például *Az Est* szerkesztősége húsz darab értékes, művészi éremmásolatot csináltatott a *Fehér Ház* tagjai számára annak a *Romanelli* olasz ezredesnek a szobráról, aki a kommunizmus idején a *ludovikások* életét megmentette. Ez a szobrászati remekmű *Szilárd alkotásaként*, dombormű formájában, a *Ludovika Akadémia* falát ékesíti.

Furcsaságok

Érdekes az is, hogy a *Fogaskerekű vasút* és a *Szent János kórház* között levő területen álló *Ecce homo* szobrot

egy jólelkű néni — fogadalomból, mert betege meggyógyult — egy zivataros téli éjszakán

hálából és kegyeletből piros olajfestékekkel befestette

és amikor reggel a forgalom megindult, az emberek ámulatlan nézték a pirossá vált kőszobrot. Alig lehetett a vastag olajfestékreteget a szoborról levakarni és lemosni.

A háborús évekből jólismert *»Nemzeti áldozatkészség«*-lovasszobrát, amely sokáig a *Deák-téren* állt és fából készült, gyomrában elhelyezett pergament tekercsel tették értékesebbé, *I. Ferenc József*, *II. Vilmos* és *Abdul Hamid* eredeti aláírásaival. Ugyancsak leforrasztott üveghenger helyezett el a híres *Hadik-huszárok* emlékére a *Várban* emelt *Hadik-szobor* gyomrában.

Az üveghenger örök időkre őrzi az ezred tisztjeinek és katonáinak névsorát, akik 1702 óta, tehát az ezred alapítása óta hősi halált haltak.

Vannak egyéb kuriózumok is: ki gondolná például, hogy

48 árvízjelző tábla

mutatja Pest és Buda utcáin három nagy vízáradatnak a katasztrófáját, közlővén az utókorral azt is, hogy 1775-ben 63 centiméter, 1838-ban 198 centiméter és 1876-ban 70 centiméter volt az árvíz magassága Budán, egy és ugyanazon a ponton. A szobrok és a plasztikus emlékek nemcsak szépiptői egy városnak, de a történetéről is érdekes dolgokat mondanak el.

(kyp.)